

Vak	Maatschappijwetenschappen
Thema	Politieke besluitvorming (katern)
Klas	Havo 5
Datum	november 2012

Hoofdstuk 4 Het landsbestuur (regering en parlement)

Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit vier landen: Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten.

De eilanden Saba, Sint Eustatius en Bonaire vormen bijzondere gemeenten van Nederland

Bestuurslagen in Nederland → **rijksoverheid**
provinciale overheid
gemeentelijke overheid

Nederland is een gedecentraliseerde eenheidsstaat:

De lagere overheden hebben een beperkte zelfstandigheid maar zijn verplicht besluiten van een hogere overheid uit te voeren.

Nederland is een constitutionele monarchie met een parlementair stelsel:

constitutie

er is een grondwet, waarin is vastgelegd hoe het bestuur in Nederland is geregeld

- in de grondwet staat vermeld dat:

* de koning onschendbaar is

* alleen de ministers verantwoordelijk zijn voor het regeringsbeleid

monarchie

koningschap via erfopvolging

- het koningschap steunt op de grondwet of constitutie
(en de monarch is gebonden aan de grondwet)

[sinds 2012 geen invloed meer van het staatshoofd bij kabinetsformatie]

- de taak van het staatshoofd is vooral representatief

- het staatshoofd is verplicht wetten en besluiten te contrasigneren

[= met handtekening bekrachtigen]

- het staatshoofd is verplicht om op de derde dinsdag van september de Troonrede voor te lezen ten overstaan van de Staten-Generaal

parlementair stelsel

* ministers en/ of het kabinet moeten het vertrouwen hebben van een meerderheid van de gekozen volksvertegenwoordiging en

* de gekozen volksvertegenwoordiging heeft (mede)wetgevende macht.

Nederland is een parlementaire democratie (met als kenmerken):

- ministers zijn verantwoording schuldig aan de volksvertegenwoordiging;
het kabinet voert beleid op basis van het vertrouwen van (een meerderheid van) de volksvertegenwoordiging
- principiële gelijkwaardigheid van alle burgers/ rechtsgelijkheid van alle burgers
[artikel 1 van de grondwet];
- algemeen kiesrecht;
- de macht van de overheid wordt gelegitimeerd door vrije en geheime verkiezingen;
[de verkiezingen vinden periodiek plaats]
- er is sprake van een representatiedemocratie of indirecte democratie;
d.w.z. dat de bevolking wordt vertegenwoordigd door een volksvertegenwoordiging, die via vrije en geheime verkiezingen wordt gekozen;
- de besluitvorming vindt plaats bij meerderheid der stemmen;
- in een democratie wordt rekening gehouden met de rechten/ belangen van minderheden;
- Nederland is een rechtsstaat (zie: 2.2).

4.1 Regering

De regering heeft twee hoofdtaken:

- 1. wetgeving voorbereiden** [en dat leidt tot het indienen van wetsvoorstellen bij TK]
- 2. uitvoeren van beleid dat door de volksvertegenwoordiging is goedgekeurd**

Beleid voor de gehele regeerperiode vastgelegd in het regeerakkoord en de regeringsverklaring
Beleid voor het lopende jaar vastgelegd in de troonrede, waarna het aanbieden van de rijksbegroting volgt met een toelichting daarop

↓
[= miljoenennota]

4.1.1 Ministers en ministeries

Elke minister is verantwoordelijk voor een eigen beleidsterrein ('portefeuille').

Ministers leiden een departement, ministerie.

De ambtenaren op een ministerie houden zich bezig met het maken van wetsvoorstellen en het geven van adviezen aan de minister.

Een deel van het beleid van minister kan worden toebedeeld aan een staatssecretaris.

De ministers komen doorgaans elke vrijdag bijeen in de ministerraad.

De minister-president is voorzitter van de ministerraad en verantwoordelijk voor de samenhang in het kabinetsbeleid. Andere namen voor de minister-president zijn: premier of regeringsleider.

Regeerakkoord is een schriftelijke overeenkomst tussen

enkele politieke partijen
die samen een meerderheid en de [te vormen] regering
in de Tweede Kamer hebben

In het regeerakkoord is vastgelegd:

- het regeringsbeleid voor de regeerperiode van vier jaar;
[dat regeringsbeleid is een mix van de programma's van de politieke partijen, die hebben besloten met elkaar samen te werken en een kabinet te vormen]
- dat deelnemende politieke partijen leveren de bewindslieden voor het kabinet;
- dat beleidsvoorstellen van de regering zullen worden goedgekeurd door de samenwerkende partijen in het parlement.

4.2 Parlement

Het parlement heeft twee hoofdtaken:

1. medewetgeving bereiden

[beoordelen van door de regering ingediende wetsvoorstellen en ook vanuit de TK kan een initiatiefwetsvoorstel worden ingediend]

2. controleren van de activiteiten van de regering

[bijv. hoe wordt het goedgekeurde beleid uitgevoerd]

Het Nederlandse parlement wordt gevormd door TWEEDE KAMER en EERSTE KAMER

TWEEDE KAMER (150) "de politieke arena"

- onderverdeling in fracties
- onderscheid in coalitie en oppositie

EERSTE KAMER (75)
(= Senaat)

"kamer van reflectie" (bezinging)

- indirect ("getrapt") gekozen uit en door de Provinciale Staten
- onderverdeling in fracties, maar < nadruk op "partijpolitiek"

Formele machtsmiddelen van het parlement om beide hoofd taken uit te oefenen:

<u>recht van</u>	<u>korte uitleg van de bevoegdheid</u>	<u>bevoegdheid van</u>	
initiatief	wetsvoorstellen in te dienen	TK	
amendement	wijzigingen aan te brengen in aangeboden wetsvoorstellen	TK	
budget	begroting van een ministerie wijzigen of verwerpen	TK	EK
schriftelijke of mondeling vragen stellen	een minister vragen om uitleg over een bepaalde zaak	TK	EK
interpellatie	een minister met spoed in het parlement laten verschijnen om daar vragen van parlementsleden te beantwoorden	TK	EK
enquête	een onderzoek instellen naar het beleid dat de regering heeft gevoerd op een bepaald terrein (met het doel om de uitvoering van het beleid te controleren en te leren van de gemaakte fouten)	TK	EK
moties indienen en in stemming brengen	schriftelijke verklaringen doen, waarin - een wens wordt uitgesproken of - een waardering of - een oordeel wordt gegeven over het beleid van een minister of de regering	TK	EK

LET OP: motie van wantrouwen!

Een (aangenomen) motie van wantrouwen is een heel bijzondere motie.

Het betekent dat een meerderheid van de gekozen volksvertegenwoordiging* de opvatting heeft dat men een bewindspersoon** niet langer wil steunen, omdat men het beleid afkeurt en geen vertrouwen meer heeft in het beleid van die bewindspersoon.

Dan moet die bewindspersoon zijn functie ter beschikking stellen en aftreden!

* gekozen volksvertegenwoordiging kan zijn

- Gemeenteraad
- Provinciale Staten
- Tweede Kamer

** bewindspersoon kan zijn

- wethouder
- gedeputeerde
- minister

Als een motie van wantrouwen wordt aangenomen tegen een bewindspersoon komt het vaak voor dat dan de andere bestuurders ook aftreden.

Informele machtsmiddelen van parlementsleden om de twee hoofdtaken uit te oefenen:

lobbyen bij ministers (van de eigen partij)	lobbyen = op vertrouwelijke basis met iemand spreken, met als doel de gesprekspartner te beïnvloeden, voordat een belangrijke beslissing moet worden genomen
massamedia inschakelen	om eigen standpunten bekend te (laten) maken aan het 'grote publiek'
overleg voeren met bijv. ambtenaren of pressiegroepen	om steun te krijgen van 'deskundigen', die officieel buiten de (partij)politiek staan
in de eigen politieke partij een discussie voeren over een maatschappelijk probleem	elke politieke partij heeft eigen standpunten waaraan ministers, die van de partij lid zijn, zich moeten houden
dreigen met het gebruik van formele machtsmiddelen	

In de praktijk spelen deze informele middelen een belangrijke rol en vooral het gebruik van massamedia als spreekbuis en lobbyen zijn vaak zelfs belangrijker dan de formele machtsmiddelen. Overigens staan deze informele middelen ook ter beschikking aan bewindslieden.

4.3 De structuur van de provinciale en gemeentelijke overheid

Provincie

dagelijks bestuur [Commissaris der Koningin](#) * (benoemd door "de Kroon" = regering.)
[en](#)
[Gedeputeerde Staten](#) (benoemd door Provinciale Staten)
Doen beleidsvoorstellen en voeren goedgekeurd beleid uit.

provinciale volks-
vertegenwoordiging [Provinciale Staten](#)
(om de vier jaar rechtstreeks gekozen)
Beoordelen voorgesteld beleid en controleren de uitvoering ervan.

Hoofdtaken van het provinciaal beleid: ruimtelijke ordening [streekplannen] en milieuzaken.

Gemeente

dagelijks bestuur [Burgemeester](#) * (benoemd door "de Kroon" = regering.)
[en](#)
[Wethouders](#) (benoemd door de gemeenteraad)
Doen beleidsvoorstellen en voeren goedgekeurd beleid uit.

gemeentelijke volks-
vertegenwoordiging [Gemeenteraad](#)
(om de vier jaar rechtstreeks gekozen)
Beoordelen voorgesteld beleid en controleren de uitvoering ervan.

Bij een bestuurscrisis in een provincie of gemeente zijn geen vervroegde verkiezingen mogelijk.

* Op deze functie kan iedereen met een Nederlandse nationaliteit solliciteren. Er wordt voor zo'n functie een profielschets opgesteld door de Provinciale Staten of de Gemeenteraad. Uit de binnengekomen sollicitaties maakt een vertrouwenscommissie uit de Provinciale Staten of uit de Gemeenteraad een voordracht. In de regel wordt de als eerst genoemde persoon vervolgens benoemd.

4.4 Dualisme en monisme

Deze begrippen geven de verhouding aan tussen de regering en het Nederlandse parlement. En het geldt ook op provinciaal of gemeentelijk niveau.

Monisme → geeft aan dat er een zeer nauwe samenwerking (een vorm van eenheid) is tussen de regering en een vaste meerderheid in het parlement, zodat in feite de regering steeds weet dat haar voorstellingen zullen worden goedgekeurd, zonder al te veel discussie of kritiek.
[vb.: "torentjesoverleg"]

Dualisme → geeft aan dat de regering en het parlement allebei een eigen verantwoordelijkheid hebben en dat geen van beide 'overheerst'. Er wordt uitgegaan van een duidelijke scheiding tussen de taken van de regering en de taken van het parlement.

bijv.

een wetsvoorstel van de regering moet worden beoordeeld door de TK:

regering = ministers die (bijv.) lid zijn VVD en PvdA

↓

TK-leden van VVD en PvdA steunen het wetsvoorstel niet automatisch (om partijpolitieke redenen)